

การวิเคราะห์การออกแบบหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจากวิทยานิพนธ์
เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรในประเทศไทย

An Analysis of Basic School Curriculum Design from Theses
on Curriculum Development in Thailand

มนัสนยา สายชู^{1*} ผัสสพรรณ ถนอมพงษ์ชาติ² และจุไรรัตน์ สุตรุง³

Mananya Saichu^{1*} Phasphan Thanompongchart² and Jurairat Sudrung³

¹นิสิตมหาบัณฑิต สาขาการศึกษาและพัฒนาหลักสูตร คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, mirunte.mananya@gmail.com

²สาขาการศึกษาและพัฒนาหลักสูตร คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, phasphan@gmail.com

³สาขาการศึกษาและพัฒนาหลักสูตร คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, jurairat.su@chula.ac.th

(Faculty of Education, Chulalongkorn University)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดประสงค์เพื่อวิเคราะห์การออกแบบหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในประเทศไทย ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ วิทยานิพนธ์เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาในประเทศไทยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552 จนถึง พ.ศ. 2562 จำนวน 240 เรื่อง โดยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ด้วยแบบวิเคราะห์การออกแบบหลักสูตร สถิติที่ใช้ คือ การแจกแจงความถี่และการหาค่าร้อยละ

ผลการวิจัยพบว่า 1) ปรัชญาการศึกษาที่ใช้ในการออกแบบหลักสูตรมากที่สุด คือ ปรัชญาพัฒนาการนิยม 2) แนวคิดที่ใช้ในการออกแบบหลักสูตรมากที่สุด คือ แนวคิดที่ยึดกิจกรรมและปัญหาของสังคม ท้องถิ่นหรือชุมชน 3) รูปแบบหลักสูตรที่ใช้ในการออกแบบหลักสูตรมากที่สุด คือ หลักสูตรเพื่อชีวิตและสังคม 4) จุดมุ่งหมายของหลักสูตรในด้านเนื้อหาที่มีการออกแบบมากที่สุด คือ จุดมุ่งหมายด้านอาชีพ ขณะที่จุดมุ่งหมายด้านพฤติกรรมการเรียนรู้ที่ใช้ในการออกแบบมากที่สุด คือ จุดมุ่งหมายด้านพุทธิพิสัย 5) เนื้อหาที่มีการออกแบบในหลักสูตรมากที่สุด คือ เนื้อหาวิชาเฉพาะทางหรืออาชีพ 6) กิจกรรมการเรียนรู้ที่นำมาออกแบบหลักสูตรมากที่สุด คือ กิจกรรมการเรียนรู้โดยให้ผู้เรียนปฏิบัติจริง 7) การวัดประเมินผลที่ใช้การทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์เป็นวิธีการการวัดและประเมินผลที่มีการออกแบบในหลักสูตรมากที่สุด ขณะที่การประเมินผลตามสภาพจริง ที่มีการออกแบบในหลักสูตรมากที่สุด คือ การสังเกตพฤติกรรม

คำสำคัญ: การพัฒนาหลักสูตร หลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน การออกแบบหลักสูตร

ABSTRACT

The current research endeavor aimed to analyze the basic school curriculum design in Thailand. The research population consisted of 240 theses on curriculum development in Thailand from the year 2009 to 2019 and the study adopted both qualitative and quantitative content analyses using the curriculum development analysis. The results were statistically calculated using frequency distribution and percentage.

The results revealed that First, the philosophy of education that was most commonly adopted was progressivism. Second, the theory that was most popularly used to design a curriculum was the theory that

was based on activities and issues in society, locality, and community. Third, the curriculum design that was most frequently used was the social process and life function curriculum. Fourth, most curriculums were designed based on the objective of career functions and on the knowledge-based learning behavior. Fifth, technical and career contents were most adopted in the curriculum design. Sixth, learning by doing activities were most adopted in the curriculum design. Seventh, achievement tests were the most frequently adopted type of assessment in the curriculum design and observing behaviors accounted for most common type of authentic assessment in the curriculum design.

KEYWORDS: Curriculum Development, Basic School Curriculum, Curriculum Design

**Corresponding author, E-mail: mirunte.mananya@gmail.com โทร. 061-2293946*

Received: 9 March 2021 / Revised: 20 April 2021 / Accepted: 11 May 2021/ Published online: 24 January 2022

บทนำ

หลักสูตร คือ มวลความรู้และประสบการณ์ที่จัดขึ้นเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถ ทักษะและคุณลักษณะตามที่กำหนดไว้ในมาตรฐานการเรียนรู้ หลักสูตรจึงเป็นเสมือนแผนที่กำหนดทิศทางในการพัฒนาผู้เรียนไปสู่มาตรฐานการเรียนรู้ซึ่งเป็นเป้าหมาย และมีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้เพื่อให้ทราบความก้าวหน้าของผู้เรียนในการพัฒนาไปสู่มาตรฐานที่กำหนด (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553) ซึ่งให้เห็นว่าหลักสูตรเป็นเครื่องมือสำคัญ อันจะทำให้จุดมุ่งหมายในการจัดการศึกษบรรลุผล กระทรวงศึกษาธิการจึงได้กำหนดแนวทางในการบริหารจัดการหลักสูตร โดยการกระจายอำนาจให้หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในแต่ละระดับ ตั้งแต่ระดับชาติ ระดับท้องถิ่น จนถึงระดับสถานศึกษาให้มีบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบในการพัฒนา สนับสนุน ส่งเสริมการใช้และพัฒนาหลักสูตรให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้การดำเนินการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาและการจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษามีประสิทธิภาพสูงสุด ซึ่งการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาต้องพิจารณาให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2553 หมวด 4 แนวทางการจัดการศึกษา มาตรา 27 ที่กล่าวว่า ให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ในวรรคหนึ่งในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

สถานศึกษาจึงมีการพัฒนาหลักสูตรเพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้แก่ผู้เรียนขึ้นเป็นจำนวนมาก ไม่ว่าจะเป็นหลักสูตรท้องถิ่น หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม หลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้ หลักสูตรบูรณาการ เพื่อตอบสนองความต้องการของสังคม ชุมชนและท้องถิ่นนั้น ๆ ดังที่ Beauchamp (1968) เสนอว่า โรงเรียนแต่ละแห่งมีหน้าที่จัดการศึกษาให้เหมาะสมกับชุมชนนั้น ๆ เพราะชุมชนแต่ละชุมชนมีสภาพปัญหาและความต้องการแตกต่างกัน ท้องถิ่นควรที่จะมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรของตนเอง ดังนั้นการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาจะต้องคำนึงถึงบริบททางสังคมให้มาก ทำหลักสูตรให้เหมาะสมกับผู้เรียน มากกว่าการทำให้ผู้เรียนเหมาะสมกับหลักสูตร (วิชัย วงษ์ใหญ่และมารุต พัฒนาผล, 2558)

ดังนั้นการที่สถานศึกษาจะดำเนินการพัฒนาหลักสูตร จำเป็นต้องศึกษาการออกแบบหลักสูตรให้ชัดเจนและเข้าใจอย่างถ่องแท้ เนื่องจากการออกแบบหลักสูตรเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการพัฒนาหลักสูตร ดังที่ Saylor & Alexander (1974) ได้เสนอแนวคิดไว้ว่า หลังจากที่ได้พัฒนาหลักสูตรได้กำหนดเป้าหมายและจุดมุ่งหมายของหลักสูตรแล้วนั้น ผู้พัฒนาหลักสูตรจะต้องวางแผนการออกแบบหลักสูตรที่เหมาะสมและสอดคล้องกับเนื้อหาสาระที่เลือกมาแล้ว อย่างไรก็ตาม รูปแบบของ

หลักสูตรที่เลือกแล้วควรให้เหมาะสมและสอดคล้องกับเป้าหมายและจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ความต้องการของผู้เรียน ตลอดจนข้อกำหนดต่าง ๆ ของสังคม กล่าวคือการออกแบบหลักสูตรเป็นการจัดองค์ประกอบสำคัญต่าง ๆ ให้มีความเหมาะสม สอดคล้องและสัมพันธ์กัน ดังที่ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2556) กล่าวว่า หากขาดขั้นตอนในการออกแบบหลักสูตรจะส่งผลให้การสร้างหลักสูตรไม่มีการวางแผนที่ดีและอาจได้หลักสูตรที่ไม่มีคุณภาพ อันจะส่งผลกระทบต่อ การนำหลักสูตรไปใช้ซึ่งจะก่อให้เกิดการขาดประสิทธิภาพของหลักสูตรนั้นเช่นกัน การออกแบบหลักสูตรจึงนับเป็นกระบวนการหนึ่งในการพัฒนาหลักสูตรที่มีความสำคัญยิ่ง เพื่อช่วยเสริมสร้างความมั่นใจว่าหลักสูตรที่สร้างหรือพัฒนาขึ้นนั้นสามารถใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติ นำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ได้จริงและมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับที่ Tabá (1962) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการออกแบบหลักสูตรว่าเป็นการจัดองค์ประกอบพื้นฐาน 4 องค์ประกอบ ได้แก่ จุดหมายเป้าหมายและวัตถุประสงค์ เนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน และการประเมินผล โดยหลักใหญ่ของการออกแบบ คือ การกำหนดขอบเขต การเรียงลำดับ การพิจารณาความต่อเนื่องและการบูรณาการองค์ประกอบต่าง ๆ เข้าด้วยกัน เช่นเดียวกับ Ornstein และ Hunkins (1993) ที่กล่าวว่า การออกแบบหลักสูตร หมายถึง การจัดรายละเอียดองค์ประกอบของหลักสูตร อันประกอบด้วย เป้าหมาย จุดหมาย เนื้อหาสาระ การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ และการประเมินผล ซึ่งเป็นองค์ประกอบหลัก ดังนั้น อาจเปรียบเทียบว่าการออกแบบหลักสูตร คือการออกแบบให้ได้มาซึ่งพิมพ์เขียวที่มีรายละเอียดต่าง ๆ จัดเป็นส่วนประกอบอย่างเหมาะสมลงตัว ตามโครงสร้างและองค์ประกอบ เพื่อที่จะนำไปพัฒนาเป็นหลักสูตรที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริงอย่างมีประสิทธิภาพ

เนื่องด้วยในปีพุทธศักราช 2551 กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยให้ใช้ในโรงเรียนต้นแบบและโรงเรียนที่มีความพร้อมในการใช้หลักสูตรในปีการศึกษา 2552 และใช้ในโรงเรียนทั่วประเทศในปีการศึกษา 2553 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) ซึ่งหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป็นหลักสูตรที่ใช้แนวคิดหลักสูตรอิงมาตรฐาน (Standard-Based Curriculum) ผลจากการประกาศใช้หลักสูตรดังกล่าว ส่งผลให้สถานศึกษาทุกแห่งทั่วประเทศต้องจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาโดยยึดตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กรอบหลักสูตรท้องถิ่น และสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน และสังคม เพื่อนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา ทำให้การศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษาไม่ว่าจะเป็นคณะครุศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ มนุษยศาสตร์และคณะอื่น ๆ ที่มีการเปิดการเรียนการสอนในสาขาที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรนั้น ย่อมมีการทำวิทยานิพนธ์ทั้งในระดับมหาบัณฑิต และดุษฎีบัณฑิตที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรสำหรับสถานศึกษาซึ่งถือได้ว่าเป็นงานวิจัย เนื่องจากได้ใช้กระบวนการที่เป็นระเบียบแบบแผน มีความน่าเชื่อถือ ทั้งยังมีการแสวงหาความรู้ ความจริง ตามหลักวิชาการเพื่อตอบปัญหาการวิจัย เพื่อให้ได้ผลการวิจัยและข้อค้นพบใหม่ ๆ การวิจัยจึงเปรียบเสมือนหัวใจของการพัฒนาการศึกษา โดยเฉพาะในยุคปัจจุบันที่สังคมได้มีความเจริญก้าวหน้า ทั้งในด้านวิทยาการต่าง ๆ เทคโนโลยี เศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ย่อมต้องอาศัยพื้นฐานของการศึกษาค้นคว้าวิจัยและพัฒนา (Research & Development) โดยเฉพาะการพัฒนาทางการศึกษาที่ทุกประเทศทั่วโลกต่างก็ให้ความสำคัญกับการวิจัยและพยายามให้ครูเป็นผู้วิจัย จึงมีการปรับบทบาทของการทำวิจัยให้เป็นกิจกรรมสำคัญอย่างหนึ่งที่จะช่วยส่งเสริมกระบวนการจัดการเรียนการสอน รวมทั้งมีการพัฒนาผลงานทางวิชาการบนพื้นฐานของการวิจัยอย่างต่อเนื่อง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553) ในห้วงระยะ 10 ปีนี้ (พ.ศ.2552 - พ.ศ.2562) ตั้งแต่ได้มีการประกาศใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 จึงมีนิสิต นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาได้จัดทำวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรอยู่เป็นจำนวนมาก

จากความสำคัญของหลักสูตรตามที่ได้กล่าวไปข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยเห็นความสำคัญของการพัฒนาหลักสูตรที่จัดทำโดยสถานศึกษาที่นำมาใช้ภายในสถานศึกษาเอง อันหมายรวมถึงหลักสูตรสถานศึกษา หลักสูตรท้องถิ่น หลักสูตรรายวิชา หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม หรือหลักสูตรสำหรับกลุ่มสาระต่าง ๆ ซึ่งมีการพัฒนาจัดทำขึ้นสำหรับระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในประเทศไทย เพื่อให้เกิดองค์ความรู้เกี่ยวกับการออกแบบหลักสูตรสถานศึกษา ซึ่งในระบบฐานข้อมูลโครงการเครือข่ายห้องสมุดในประเทศไทย หรือ ThaiLIS (Thai library integrated system) มีจำนวนงานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร

การศึกษาขั้นพื้นฐานตั้งแต่พ.ศ.2552 - พ.ศ.2562 อยู่เป็นจำนวนมาก อีกทั้งผลการนำหลักสูตรไปทดลองใช้และมีการประเมินหลักสูตรจากวิทยานิพนธ์อยู่ในเกณฑ์ดีถึงดีมาก ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะวิเคราะห์การออกแบบหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจากวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรในประเทศไทย เนื่องจากการวิเคราะห์หลักสูตรจะช่วยให้เห็นองค์ประกอบย่อยของหลักสูตรนั้น ซึ่งจะทำให้ได้ข้อค้นพบหรือองค์ความรู้ใหม่ อันจะเป็นแนวทางในการออกแบบและพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา เป็นประโยชน์ต่อครูหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อวิเคราะห์การออกแบบหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในประเทศไทยระหว่างปีพุทธศักราช 2552 จนถึงพุทธศักราช 2562

นิยามศัพท์เฉพาะ

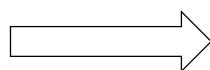
1. หลักสูตรสถานศึกษา หมายถึง เอกสารที่ใช้เป็นแบบแผนหรือแนวทางในการจัดการเรียนการสอนซึ่งพัฒนาขึ้นโดยบุคลากรหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในสถานศึกษา เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุเป้าหมายของการจัดการศึกษาภายในโรงเรียน ซึ่งประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) ปรัชญาการศึกษา 2) แนวคิดในการออกแบบหลักสูตร 3) รูปแบบของหลักสูตร 4) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร 5) เนื้อหาสาระการเรียนรู้ 6) กิจกรรมการเรียนรู้ และ 7) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้
2. การวิเคราะห์การออกแบบหลักสูตรสถานศึกษา หมายถึง การพิจารณาแยกแยะองค์ประกอบพื้นฐานของหลักสูตร ทั้ง 7 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) ปรัชญาการศึกษา 2) แนวคิดในการออกแบบหลักสูตร 3) รูปแบบของหลักสูตร 4) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร 5) เนื้อหาสาระการเรียนรู้ 6) กิจกรรมการเรียนรู้ และ 7) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ทำให้นักพัฒนาหลักสูตรหรือครูผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาหลักสูตรได้องค์ความรู้ในการออกแบบหลักสูตรของสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในประเทศไทย
2. ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาหลักสูตรได้ทราบแนวทางในการออกแบบหลักสูตรของสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในประเทศไทยในปัจจุบัน
3. สถานศึกษาได้เห็นกระบวนการในการออกแบบหลักสูตรและนำข้อมูลที่ได้ไปปรับใช้ในการออกแบบหลักสูตรของสถานศึกษาได้

กรอบแนวคิดการวิจัย

1. ปรัชญาการศึกษา
2. แนวคิด/ทฤษฎีการออกแบบหลักสูตร
3. รูปแบบของหลักสูตร
4. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร
5. เนื้อหาสาระการเรียนรู้
6. กิจกรรมการเรียนรู้
7. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

การออกแบบหลักสูตร

(สังเคราะห์จากองค์ประกอบของการออกแบบหลักสูตรของ Taba (1962), Zais (1976), Pratt (1980), Saylor and Alexander (1974), Unesco, APEID (1982), ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2556), และทิศนา ขมณี (2561))

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิเคราะห์การออกแบบหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจากวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรในประเทศไทย โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหาเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ มีขั้นตอนดำเนินการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยศึกษาเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด ทฤษฎีในการออกแบบหลักสูตร การพัฒนาหลักสูตร และการวิเคราะห์งานวิจัย เพื่อนำมากำหนดกรอบในการวิจัย

ขั้นตอนที่ 2 จัดทำกรอบเนื้อหาและเกณฑ์การคัดเลือกวิทยานิพนธ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์งานวิจัย

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด ทฤษฎีในการออกแบบหลักสูตร การพัฒนาหลักสูตร และการวิเคราะห์งานวิจัย แล้วจึงทำการสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้ได้กรอบเนื้อหาและเกณฑ์ในการคัดเลือกวิทยานิพนธ์ที่ใช้ในงานวิจัย นำเสนอผลการศึกษาโดยการบรรยาย

ขั้นตอนที่ 3 สืบค้นวิทยานิพนธ์ที่จะใช้เป็นประชากรในการวิเคราะห์

ผู้วิจัยสืบค้นวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรสำหรับสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในประเทศไทย ที่ได้จากการสืบค้นบนฐานข้อมูลออนไลน์จากโครงการเครือข่ายห้องสมุดประเทศไทย (ThaiLIS) และทำการสำรวจเนื้อหาวิทยานิพนธ์ว่าตรงกับเกณฑ์ในการคัดเลือกรายงานวิจัยที่ตั้งไว้หรือไม่

ขั้นตอนที่ 4 สร้างเครื่องมือวิจัยและเกณฑ์ของกรอบเนื้อหา

หลังจากได้กรอบเนื้อหาที่จะใช้ในการวิจัยแล้ว ผู้วิจัยจึงจัดทำเครื่องมือวิจัยและเกณฑ์กรอบเนื้อหาฉบับร่าง เพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน ตรวจสอบความครอบคลุมของประเด็น ความเหมาะสมและความชัดเจนของเนื้อหา

ขั้นตอนที่ 5 วิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อได้เครื่องมือวิจัย คือ แบบวิเคราะห์การออกแบบหลักสูตรและเกณฑ์ในการพิจารณากรอบเนื้อหาแล้ว ผู้วิจัยจึงทำการอ่านวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 240 เรื่อง พร้อมทั้งจดบันทึกข้อค้นพบที่ได้โดยพิจารณาแต่ละองค์ประกอบของหลักสูตรสถานศึกษาที่พบในวิทยานิพนธ์แต่ละเรื่องลงในเครื่องมือวิจัย แล้วจึงนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ตามเกณฑ์กรอบเนื้อหา เมื่อได้ข้อมูลจากวิทยานิพนธ์ทั้ง 240 เรื่องแล้ว ผู้วิจัยจึงวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น เพื่อคำนวณสถิติเชิงบรรยาย (การแจกแจงความถี่และร้อยละ)

ขั้นตอนที่ 6 สรุปองค์ความรู้และนำเสนอผลการวิจัย

ผู้วิจัยนำข้อมูลเชิงปริมาณด้านการออกแบบหลักสูตรมาวิเคราะห์เนื้อหา เพื่อสรุปองค์ความรู้ที่ได้ หลังจากนั้นจึงสรุปอภิปรายผลและนำเสนอผลการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตเนื้อหาจากการสังเคราะห์องค์ประกอบกรอบการออกแบบหลักสูตรของ Taba (1962), Zais (1976), Pratt (1980), Saylor and Alexander (1974), Unesco, APEID (1982), ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2556), และทศนา แชนนี (2561) โดยมีขอบเขตเนื้อหาดังนี้

1. **ปรัชญาการศึกษา** ประกอบด้วย 1) สารัตถนิยม 2) นิรันตรนิยม 3) พิพัฒนาการนิยม 4) ปฏิรูปนิยม 5) อัตถิภาวนิยม และ 6) พุทธปรัชญา

2. **แนวคิด/ทฤษฎีการออกแบบหลักสูตร** ประกอบด้วย 1) แนวความคิดที่ยึดวิชาหรือสาขาเป็นหลัก 2) แนวความคิดที่ยึดกิจกรรมและปัญหาสังคมเป็นหลัก 3) แนวความคิดที่ยึดความต้องการและความสนใจของผู้เรียนเป็นหลัก 4) แนวความคิดที่ยึดความสามารถเฉพาะของผู้เรียนเป็นหลัก 5) แนวความคิดที่ยึดทักษะในกระบวนการเรียนรู้เป็นหลัก และ 6) แนวความคิดที่ยึดหลักการผสมผสานทั้งในด้านกระบวนการและความรู้

3. รูปแบบของหลักสูตร ประกอบด้วย 1) หลักสูตรเนื้อหาวิชาหรือหลักสูตรรายวิชา 2) หลักสูตรสัมพันธ์วิชา 3) หลักสูตรผสมผสานหรือหลักสูตรหมวดวิชา 4) หลักสูตรหมวดวิชาแบบกว้าง 5) หลักสูตรแบบแกน 6) หลักสูตรกิจกรรมหรือประสบการณ์ 7) หลักสูตรเกณฑ์ความสามารถ 8) หลักสูตรที่มุ่งกระบวนการ 9) หลักสูตรบูรณาการ และ 10) หลักสูตรเพื่อชีวิตและสังคม

4. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ 1) จุดมุ่งหมายด้านเนื้อหา ประกอบด้วย ด้านการเป็นพลเมืองดี ด้านอาชีพ และด้านการปรับตัวของแต่ละบุคคล 2) จุดมุ่งหมายด้านพฤติกรรม ประกอบด้วย ด้านพุทธิพิสัย ด้านทักษะพิสัย และด้านจิตพิสัย

5. เนื้อหาสาระการเรียนรู้ ประกอบด้วย 1) เนื้อหาวิชาพื้นฐานทั่วไป 2) เนื้อหาวิชาเฉพาะทาง/อาชีพ 3) เนื้อหาวิชาที่เป็นข้อเท็จจริงและกระบวนการ และ 4) เนื้อหาวิชาเชิงค่านิยม

6. กิจกรรมการเรียนรู้ ประกอบด้วย 1) กิจกรรมการเรียนรู้โดยการบรรยาย 2) กิจกรรมการเรียนรู้โดยการสาธิต 3) กิจกรรมการเรียนรู้โดยการทดลอง 4) กิจกรรมการเรียนรู้โดยการนิรนัย 5) กิจกรรมการเรียนรู้โดยการอุปนัย 6) กิจกรรมการเรียนรู้โดยการไปทัศนศึกษา/ศึกษาแหล่งเรียนรู้ชุมชน/นอกสถานที่ 7) กิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้การอภิปรายกลุ่มย่อย 8) กิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้การแสดงละคร 9) กิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้การแสดงบทบาทสมมติ/สถานการณ์จำลอง 10) กิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้กรณีตัวอย่าง 11) กิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เกม 12) กิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ศูนย์การเรียนรู้ 13) กิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แบบเรียนโปรแกรม และ 14) กิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนปฏิบัติจริง

7. การประเมินผลการเรียนรู้ แบ่งออกเป็น การประเมินผลการเรียนรู้ โดยการวัดผลสัมฤทธิ์ คือ การทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ และการประเมินผลตามสภาพจริง ได้แก่ 1) การประเมินทักษะ/ความสามารถในการปฏิบัติ 2) การสังเกตพฤติกรรม 3) การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 4) การสอบถาม/ซักถาม/สัมภาษณ์ 5) การตรวจผลงาน/ชิ้นงาน 6) แฟ้มสะสมผลงาน และ 7) การประเมินความพึงพอใจ/เจตคติ

ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในงานวิจัยครั้งนี้ คือ วิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่พิมพ์เผยแพร่ระหว่างปีพุทธศักราช 2552 จนถึงพุทธศักราช 2562 จำนวน 240 เรื่อง ของมหาวิทยาลัยในประเทศไทยที่มีวิทยานิพนธ์ด้านการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา และได้รับการเผยแพร่ในฐานข้อมูลโครงการเครือข่ายห้องสมุดในประเทศไทย (ThaiLIS) จำนวน 31 สถาบัน

ผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์การเลือกวิทยานิพนธ์ เพื่อวิเคราะห์การออกแบบหลักสูตรไว้ ดังนี้

1. เป็นวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรสำหรับสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในประเทศไทยที่ได้จากการสืบค้นบนฐานข้อมูลออนไลน์จากโครงการเครือข่ายห้องสมุดประเทศไทย (ThaiLIS)

2. เป็นวิทยานิพนธ์ที่มีการตีพิมพ์เผยแพร่ในช่วงปีพุทธศักราช 2552 จนถึงพุทธศักราช 2562

3. เป็นวิทยานิพนธ์ที่สามารถสืบค้นข้อมูลฉบับสมบูรณ์ (Full Text) ได้

การสืบค้นและการคัดเลือกรางานวิจัยเพื่อนำมาวิเคราะห์

1. สืบค้นโดยใช้คำว่า “การพัฒนาหลักสูตร” บนฐานข้อมูลออนไลน์ในโครงการเครือข่ายห้องสมุด (ThaiLIS)

2. สืบค้นบทคัดย่อและตัวเล่ม (Full text) ของวิทยานิพนธ์จากฐานข้อมูลออนไลน์ของแต่ละสถาบัน

3. สืบหาเนื้อหาในวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับคุณสมบัติว่าตรงกับเกณฑ์ในการคัดเลือกตามแบบคัดเลือกรางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาที่กำหนดไว้หรือไม่ ซึ่งพบข้อมูลวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา จำนวน 240 เรื่อง จาก 31 สถาบัน ที่มีการตีพิมพ์เผยแพร่ในช่วงปีพุทธศักราช 2552 จนถึงพุทธศักราช 2562

เครื่องมือวิจัย

เครื่องมือวิจัย คือ แบบวิเคราะห์การออกแบบหลักสูตร แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของวิทยานิพนธ์ ประกอบด้วยหัวข้อต่อไปนี้ 1) ชื่องานวิจัย 2) ชื่อผู้วิจัย 3) สาขาที่ผู้วิจัยศึกษา 4) คณะที่ผลิตงานวิจัย 5) สถาบันที่ผลิตงานวิจัย 6) ระดับการศึกษาของผู้วิจัย และ 7) ปีที่พิมพ์/เผยแพร่ โดยในหัวข้อที่ 1 และ 2 เป็นแบบกรอกรายการ ส่วนหัวข้อที่ 3 – 7 เป็นการกรอกข้อมูลแบบลงรหัส ตามที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการออกแบบหลักสูตร ประกอบด้วยหัวข้อต่อไปนี้ 1) ชื่อหลักสูตร 2) ชื่อสถานศึกษาที่ทำการวิจัย 3) รายวิชา/กลุ่มสาระ 4) ระดับชั้น 5) สังกัดสถานศึกษาที่ทำการวิจัย/ใช้หลักสูตร โดยในหัวข้อที่ 1 และ 2 เป็นแบบกรอกรายการ ส่วนหัวข้อที่ 3 – 5 เป็นการกรอกข้อมูลแบบลงรหัส ตามที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้ ทั้งนี้ในตอนที่ 2 ประกอบด้วยตารางหลักการวิเคราะห์การออกแบบหลักสูตร ซึ่งเป็นแบบสำรวจรายการ (Checklist) และแบบกรอกรายการข้อมูลที่ผู้วิจัยพบ ซึ่งมีหัวข้อดังต่อไปนี้ 1) ปรัชญาการศึกษา 2) แนวคิดในการออกแบบหลักสูตร 3) รูปแบบของหลักสูตร 4) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร 5) เนื้อหาสาระการเรียนรู้ 6) กิจกรรมการเรียนรู้ และ 8) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

โดยแบบวิเคราะห์การออกแบบหลักสูตรฉบับนี้ ผ่านการตรวจสอบคุณภาพจากผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านหลักสูตรและการสอนจำนวน 3 ท่าน

ภาพ 1 แบบวิเคราะห์การออกแบบหลักสูตร

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยจะขอสรุปผลการวิจัยออกเป็น 2 ตอน โดยตอนที่ 1 ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบของตารางแสดงผลค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 ลำดับ และตอนที่ 2 จะเป็นการสรุปผลการวิจัยในเชิงพรรณนา ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิจัยข้อมูลทั่วไป

ตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของวิทยานิพนธ์

(N = 240)

ประเด็น	ผลการวิจัย	ค่าเฉลี่ย (ร้อยละ)
1. สถาบันที่มีการทำวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับหลักสูตร	1) มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี 2) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม 3) มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร	27.92 11.25 10.42
2. คณะที่มีการทำวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร	1) คณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ 2) คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม 3) คณะวัฒนธรรมศาสตร์ 4) คณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์	96.25 2.03 0.83 0.83
3. สาขาวิชาที่มีการทำวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร	1) สาขาหลักสูตรและการสอน 2) สาขาหลักสูตรและการนิเทศ 3) สาขาการวิจัยและประเมิน	84.58 3.33 2.08
4. หลักสูตรที่ทำวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร	1) ระดับปริญญาโท 2) ระดับปริญญาเอก	92.92 7.08
5. ปีที่พิมพ์เผยแพร่	1) พุทธศักราช 2554 2) พุทธศักราช 2552 3) พุทธศักราช 2555	21.25 20.83 15.42

จากตารางที่ 1 พบว่า สถาบันที่มีการทำวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรมากที่สุด คือ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี คิดเป็นร้อยละ 27.92 รองลงมาคือ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ร้อยละ 11.25 และมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ร้อยละ 10.42 ตามลำดับ โดยคณะที่มีการทำวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรมากที่สุด คณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ ร้อยละ 96.25 คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม ร้อยละ 2.03 คณะวัฒนธรรมศาสตร์ และคณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากันที่ร้อยละ 0.83 ซึ่งอยู่ในสาขาหลักสูตรและการสอน ร้อยละ 84.58 สาขาหลักสูตรและการนิเทศ ร้อยละ 3.33 และสาขาการวิจัยและประเมิน ร้อยละ 2.08 ส่วนใหญ่ทำการวิจัยในระดับปริญญาโท ร้อยละ 92.92 และระดับปริญญาเอก คิดเป็นร้อยละ 7.08 ซึ่งปีที่พิมพ์เผยแพร่งานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรมากที่สุด คือ พุทธศักราช 2554 คิดเป็นร้อยละ 21.25 พุทธศักราช 2552 ร้อยละ 20.83 และพุทธศักราช 2555 ร้อยละ 15.42 ตามลำดับ

ตารางที่ 2 ข้อมูลทั่วไปของหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

(N = 240)

ประเด็น	ผลการวิจัย	ค่าเฉลี่ย (ร้อยละ)
1. กลุ่มสาระการเรียนรู้ที่มีการพัฒนาหลักสูตร	1) กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี 2) กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม 3) กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์	31.67 20.83 12.08
2. ระดับชั้นที่มีการพัฒนาหลักสูตร	1) ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 2) ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 3) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2	28.75 12.50 10.42
3. สังกัดสถานศึกษาที่ทำการวิจัย/ใช้หลักสูตร	1) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) 2) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (สช.) 3) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.)	87.08 5.83 5.83

จากตารางที่ 2 พบว่า ข้อมูลทั่วไปของหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สามารถสรุปผลการวิจัยได้ว่า กลุ่มสาระการเรียนรู้ที่มีการพัฒนาหลักสูตรมากที่สุด คือ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี คิดเป็นร้อยละ 31.67 รองลงมา คือ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ร้อยละ 20.83 และกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ร้อยละ 12.08 ซึ่งงานวิจัยส่วนใหญ่ทำการวิจัยในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ร้อยละ 28.75 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ร้อยละ 12.50 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ร้อยละ 10.42 ตามลำดับ โดยสถานศึกษาส่วนใหญ่สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) คิดเป็นร้อยละ 87.08 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (สช.) และ สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) มีค่าเฉลี่ยเท่ากันที่ร้อยละ 5.83

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์การออกแบบหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในประเทศไทย

1. ปรากฏการศึกษาที่ใช้ในการออกแบบหลักสูตร พบว่า ปรากฏการศึกษาที่นำมาเป็นแนวทางในการออกแบบหลักสูตรมีทั้งแบบปรัชญาเดียวและแบบผสมผสานปรัชญา โดยปรัชญาที่นำมาใช้มากที่สุด คือ ปรัชญาพิพัฒนาการนิยม ร้อยละ 77.92 ปรัชญาพิพัฒนาการนิยม และอัตถิภาวนิยมร้อยละ 5.00 ส่วนปรัชญาสารัตถนิยม และปรัชญาพิพัฒนาการนิยม ร่วมกับปรัชญาปฏิรูปนิยม มีค่าเฉลี่ยเท่ากันที่ร้อยละ 3.75

2. แนวคิดที่ใช้ในการออกแบบหลักสูตร พบว่า แนวคิดที่ผู้วิจัยใช้ในการออกแบบหลักสูตรมีทั้งแนวคิดเดียวและแบบผสมผสานแนวคิด โดยแนวคิดที่ใช้ในการออกแบบหลักสูตรมากที่สุด คือ แนวคิดที่ยึดกิจกรรมและปัญหาของสังคม ท้องถิ่น หรือชุมชน ร้อยละ 28.75 แนวคิดที่ยึดกิจกรรมและปัญหาของสังคม ท้องถิ่นหรือชุมชนร่วมกับทักษะในกระบวนการเรียนรู้ ร้อยละ 12.50 และแนวคิดที่ยึดความต้องการและความสนใจของผู้เรียน ร้อยละ 11.25 ตามลำดับ

3. รูปแบบของหลักสูตร พบว่า รูปแบบของหลักสูตรที่นำมาออกแบบมากที่สุด คือ หลักสูตรเพื่อชีวิตและสังคม ร้อยละ 35.00 หลักสูตรกิจกรรมหรือประสบการณ์ ร้อยละ 33.75 และหลักสูตรเนื้อหาวิชาหรือหลักสูตรรายวิชา ร้อยละ 12.08 ตามลำดับ

4. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร จะแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ จุดมุ่งหมายด้านเนื้อหา และ จุดมุ่งหมายด้านพฤติกรรม การเรียนรู้ ซึ่งจากการวิเคราะห์จุดมุ่งหมายของหลักสูตรด้านเนื้อหา พบว่า จุดมุ่งหมายด้านเนื้อหาที่ระบุไว้ในหลักสูตรมากที่สุด คือ จุดมุ่งหมายด้านอาชีพ ร้อยละ 35.42 จุดมุ่งหมายด้านการปรับตัวตนเองแต่ละบุคคล ร้อยละ 10.42 และจุดมุ่งหมายด้านการเป็นพลเมืองดี ร้อยละ 7.50 ตามลำดับ ขณะที่การวิเคราะห์จุดมุ่งหมายของหลักสูตรด้านพฤติกรรมการเรียนรู้ พบว่า จุดมุ่งหมายพฤติกรรมการเรียนรู้ที่ระบุไว้ในหลักสูตรมากที่สุด คือ พุทธิพิสัย ร้อยละ 98.75 จิตพิสัย/เจตคติ ร้อยละ 98.33 และทักษะพิสัย ร้อยละ 90.42 ตามลำดับ

5. เนื้อหาในหลักสูตร พบว่า เนื้อหาวิชาเฉพาะทาง/อาชีพ เป็นเนื้อหาที่มีการออกแบบไว้ในสูตรมากที่สุด ที่ร้อยละ 41.25 เนื้อหาเกี่ยวกับท้องถิ่น ร้อยละ 27.08 และเนื้อหาวิชาที่เป็นข้อเท็จจริงและกระบวนการ ร้อยละ 14.17 ตามลำดับ

6. กิจกรรมการเรียนรู้ในหลักสูตร พบว่า กิจกรรมการเรียนรู้ที่มีการออกแบบหลักสูตรมากที่สุด คือ กิจกรรมการเรียนรู้โดยให้ผู้เรียนปฏิบัติจริง ร้อยละ 66.67 กิจกรรมการเรียนรู้โดยการไปทัศนศึกษา/ศึกษาแหล่งเรียนรู้ชุมชน/นอกสถานที่ ร้อยละ 30.83 และกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้การอภิปรายกลุ่มย่อย ร้อยละ 30.00 ตามลำดับ

7. การวัดและประเมินผล พบว่า การวัดผลสัมฤทธิ์ โดยใช้การทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์เป็นวิธีการการวัดและประเมินผลที่มีการออกแบบมากที่สุด ร้อยละ 96.67 ขณะที่การประเมินผลตามสภาพจริง มีผู้วิจัยเลือกใช้มากที่สุด คือ การสังเกตพฤติกรรม ร้อยละ 90.83 และการตรวจผลงาน/ชิ้นงาน ร้อยละ 81.67 ตามลำดับ

อภิปราย และข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย เรื่อง การวิเคราะห์การออกแบบหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจากวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรในประเทศไทย ผู้วิจัยอภิปรายผลออกเป็นประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

วิทยานิพนธ์เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรส่วนใหญ่พิมพ์เผยแพร่ในปี พ.ศ.2554 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2553 หมวด 4 แนวการจัดการศึกษา มาตรา 27 ที่กำหนดว่า ให้สถานศึกษาชั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ในวรรคหนึ่งในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชน และสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ซึ่งให้เห็นว่าสถานศึกษามีหน้าที่สำคัญในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา รวมไปถึงการวางแผนและดำเนินการใช้หลักสูตร การเพิ่มพูนคุณภาพการใช้หลักสูตรด้วยการวิจัยและพัฒนา การปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตร จัดทำระเบียบการวัดและประเมินผล ให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) ส่งผลให้การทำวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรมีความแพร่หลายในช่วงดังกล่าว โดยวิทยานิพนธ์ที่นำมาวิเคราะห์ ในครั้งนี้มีทั้งหมด 240 เรื่อง จาก 31 สถาบัน รวบรวมจากโครงการเครือข่ายห้องสมุดในประเทศไทย (ThaiLIS) ซึ่งวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรส่วนใหญ่เป็นวิทยานิพนธ์จากสถาบันในกลุ่มราชภัฏ เนื่องจากมหาวิทยาลัยในกลุ่มราชภัฏนี้มีการกระจายตัวอยู่ทั่วประเทศไทย และมีคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ในสาขาหลักสูตรและการสอนเป็นคณะและสาขาวิชาที่มีการผลิตวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรออกมามากที่สุด ซึ่งเป็นสาขาวิชาที่มีการสอนทางด้านหลักสูตรโดยตรง สอดคล้องกับศร พรหมทา (2557) ที่ทำการสังเคราะห์วิทยานิพนธ์เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในประเทศไทย พบว่า สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน เป็นสาขาที่ผลิตงานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นออกมามากที่สุด เพราะหลักสูตรท้องถิ่นควรเกิดจากสาขาวิชาที่มีการเรียนการสอนทางด้านหลักสูตรโดยเฉพาะ

หลักสูตรส่วนใหญ่ทำการพัฒนาในกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี ซึ่งเป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ช่วยพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ มีทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตและรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง สามารถนำความรู้เกี่ยวกับการดำรงชีวิต การอาชีพและเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการทำงานอย่างมีความคิดสร้างสรรค์ เพื่อให้เห็นแนวทางในการประกอบอาชีพ รักการทำงาน และมีเจตคติที่ดีต่อการทำงาน สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) ทั้งยังสอดคล้องกับจุดหมายของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2551 ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ ดังจุดหมายข้อ 2 ที่กล่าวว่า มีความรู้ อันเป็นสากลและมีความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยี และมีทักษะชีวิต ทั้งยังเป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่สามารถจัดการเรียนรู้โดยให้นักเรียนลงมือปฏิบัติจริงได้อย่างเป็นรูปธรรมมากที่สุด

ปรัชญาการศึกษา พบว่า ปรัชญาการศึกษาที่ใช้ในการออกแบบหลักสูตรมากที่สุด คือ ปรัชญาพัฒนาการนิยม เนื่องจากในหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นส่วนใหญ่ผู้พัฒนาหรือออกแบบหลักสูตรจะระบุในส่วนของหลักการและเหตุผลของหลักสูตรว่า “ส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญและสนับสนุนให้นักเรียนลงมือปฏิบัติจริง” ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าในช่วงปีการศึกษา 2552 กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กรอบหลักสูตรท้องถิ่น ส่งผลให้สถานศึกษาทุกแห่งทั่วประเทศต้องจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา โดยยึดแนวทางการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2553 ที่กล่าวว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ ถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด โดยกระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ ซึ่งตรงกับหลักการของปรัชญาพัฒนาการนิยมที่ ทิศนา ขัมมณี (2561) กล่าวว่า ปรัชญาพัฒนาการนิยมเป็นปรัชญาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงในกระบวนการจัดการเรียนการสอน ที่เรียกว่า “learning by doing” ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ และเรียนรู้จากการคิด การลงมือทำและการแก้ปัญหาด้วยตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของรัตนพร ราชสะอาด (2560) ที่ทำการศึกษาปรัชญาการศึกษาในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พบว่า การศึกษาไทยจะเน้นการฝึกปฏิบัติและการลงมือทำเป็นหลัก การฝึกปฏิบัติจึงเป็นเรื่องสำคัญในกระบวนการศึกษาของไทย เนื่องจากเป็นการเรียนแล้วได้นำไปใช้ประโยชน์จริง ซึ่งเกิดจากการฝึกฝนและเรียนรู้เพื่อให้สามารถทำได้ดีขึ้นเรื่อย ๆ

แนวคิดในการออกแบบหลักสูตร พบว่า แนวคิดที่ใช้ในการออกแบบหลักสูตรมากที่สุด คือ แนวคิดที่ยึดกิจกรรมและปัญหาของสังคม ท้องถิ่นหรือชุมชนเป็นหลัก โดยในหลักการและเหตุผลของหลักสูตรที่ใช้แนวคิดนี้มีแก่นเนื้อความที่ระบุว่า “เป็นหลักสูตรที่จัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนหรือท้องถิ่น” อาจเนื่องมาจากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 หมวด 4 แนวการจัดการศึกษา มาตรา 27 ที่กล่าวว่า ให้สถานศึกษาชั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ในวรรคหนึ่งในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชน และสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยพัฒนาให้สอดคล้องกับ ความถนัด ความสนใจ ความต้องการของผู้เรียน สถานศึกษา และเป็นไปตามสภาพ ปัญหาของชุมชน สังคม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553) ทั้งนี้เพราะบริบทและสภาพแวดล้อมของโรงเรียนย่อมแตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่ จึงทำให้หลักสูตรส่วนใหญ่ที่พัฒนาขึ้นต้องออกแบบให้ตอบสนองต่อความต้องการของท้องถิ่นและชุมชนของตนเอง สอดคล้องกับ Beauchamp (1968) ที่กล่าวว่า โรงเรียนแต่ละแห่งมีหน้าที่จัดการศึกษาให้เหมาะสมกับชุมชนนั้น ๆ เพราะชุมชนแต่ละชุมชน มีสภาพปัญหาและความต้องการแตกต่างกัน ท้องถิ่นควรที่จะมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรของตนเอง

รูปแบบของหลักสูตร พบว่า รูปแบบของหลักสูตรที่นำมาใช้ในการออกแบบหลักสูตรมากที่สุด คือ หลักสูตรเพื่อชีวิตและสังคม ซึ่งเป็นหลักสูตรที่จัดทำขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นและชุมชน มีเนื้อหาในหลักสูตรเกี่ยวกับสภาพสังคมและบริบทตามถิ่นที่อยู่ของนักเรียน โดยส่วนมากจะเป็นการพัฒนาหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่และทักษะการทำงานเพื่อประกอบอาชีพของประชากรในชุมชนนั้น ๆ เพื่อให้นักเรียนสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปต่อยอดและปฏิบัติได้จริงในชีวิตประจำวันได้ ดังที่มรุต พัฒนา (2562) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรจะต้องมีการศึกษาสังคม และนำมาพิจารณาในการพัฒนาหลักสูตร เนื่องจากสังคมไทยเป็นสังคมที่มีความหลากหลายทางด้านเชื้อชาติ ศาสนา วัฒนธรรม ความเชื่อและค่านิยม อีกทั้งยังมีลักษณะเป็นสังคมเมือง กึ่งเมือง และชนบท โดยความหลากหลายเหล่านี้จะต้องนำมาวิเคราะห์และนำมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตร เพื่อให้หลักสูตรมีความสอดคล้องกับบริบทของสังคม เช่นเดียวกับที่วิชัย วงษ์ใหญ่และมรุต พัฒนา (2558) ที่กล่าวไว้ว่า หลักสูตรสถานศึกษาจะต้องสอดคล้องกับความเชื่อ ค่านิยม วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีของชุมชนที่สถานศึกษาตั้งอยู่ เพื่อให้เกิดมวลประสบการณ์ตามศักยภาพของผู้เรียนแต่ละคน จึงจำเป็นต้องคำนึงถึงบริบททางภูมิสังคมให้มาก

จุดมุ่งหมายของหลักสูตร พบว่า จุดมุ่งหมายด้านเนื้อหาที่มีการนำมาพัฒนาหลักสูตรมากที่สุด คือ จุดมุ่งหมายด้านอาชีพที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้และทักษะที่ได้รับไปเป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพได้เมื่อเรียนจบหลักสูตร เนื่องจากหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นส่วนใหญ่จัดทำในกลุ่มสาระการเรียนรู้และเทคโนโลยี ซึ่งสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2551 สาระที่ 4 การอาชีพ ซึ่งเป็นสาระเกี่ยวกับทักษะที่จำเป็นต่ออาชีพ เห็นความสำคัญของคุณธรรม จริยธรรม และเจตคติที่ดีต่ออาชีพ ใช้เทคโนโลยีได้เหมาะสม เห็นคุณค่าของอาชีพสุจริต และเห็นแนวทางในการประกอบอาชีพ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) เช่นเดียวกับกระทรวงศึกษาธิการ (2553) ได้กล่าวถึงการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ว่าเป็นการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้ และเป็นสมาชิกที่ดีของชุมชน มีความรักและห่วงใยคนในท้องถิ่น มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหา การแก้ไขปัญหาการดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับกระทรวงศึกษาธิการ (2551) ที่ได้กำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2551 ไว้ว่า หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อและประกอบอาชีพ แต่ทั้งนี้เนื้อหาที่พบยังไม่มีความทันสมัยและความหลากหลายในเนื้อหาที่เกี่ยวกับสภาพเศรษฐกิจหรือสังคมในยุคโลกาภิวัตน์ที่มีการนำเอาเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในชีวิตประจำวันกันมากขึ้น

จุดมุ่งหมายของหลักสูตร พบว่า จุดมุ่งหมายด้านพฤติกรรมการเรียนรู้ที่มีการนำมาพัฒนาหลักสูตรมากที่สุด คือ จุดมุ่งหมายด้านพุทธิพิสัย เป็นจุดมุ่งหมายที่ระบุไว้ในหลักสูตรมากที่สุด โดยจุดมุ่งหมายด้านพุทธิพิสัยนั้นเป็นการกำหนดจุดมุ่งหมายให้ผู้เรียนมีความสามารถด้านสติปัญญา กล่าวคือมีความรู้ ความจำ ความเข้าใจ ซึ่งอาจหมายถึงไปถึงการนำไปใช้

การวิเคราะห์ การสังเคราะห์และการประเมินค่า (Bloom, 1956) ซึ่งมีวิธีการจัดการเรียนการสอนที่หลากหลายและง่ายต่อการทำให้ผู้เรียนบรรลุจุดมุ่งหมาย รวมไปถึงการเรียนรู้ในสิ่งต่าง ๆ ไม่ว่าจะวิชาใดก็ตาม ผู้เรียนจำเป็นต้องมีความรู้และความเข้าใจในเนื้อหาการเรียนรู้นั้น ๆ เพื่อให้สามารถนำไปต่อยอดในอนาคตได้ สอดคล้องกับกระทรวงศึกษาธิการ (2551) ที่ได้กำหนดวิสัยทัศน์ของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2551 ไว้ว่า หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคน ให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุล ทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก มีความรู้และทักษะพื้นฐาน รวมทั้งเจตคติที่จำเป็นต่อการศึกษาต่อ สอดรับกับหลักการข้อ 1 คือ เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มีจุดหมายและมาตรฐานการเรียนรู้ เป็นเป้าหมายสำหรับพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณธรรมบนพื้นฐานของความเป็นไทยควบคู่กับความเป็นสากล ทั้งนี้จะเห็นได้ว่า การกำหนดจุดมุ่งหมาย พฤติกรรมการเรียนรู้ในหลักสูตรนั้น ไม่ได้มีเพียงแค่ด้านพุทธิพิสัยเพียงอย่างเดียว แต่ยังต้องประกอบด้วยด้านทักษะพิสัย และจุดมุ่งหมายด้านจิตพิสัย/เจตคติ ซึ่งจากการวิจัยพบว่า ผลของการวิจัยจุดมุ่งหมายของหลักสูตรด้านพฤติกรรมการเรียนรู้ นั้น มีความถี่ที่ค่อนข้างใกล้เคียงกัน สอดคล้องกับชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2556) ที่กล่าวว่า นักพัฒนาหลักสูตรควรมีการกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรให้ครอบคลุมพฤติกรรมทั้ง 3 ด้าน เพื่อให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาในทุก ๆ ด้านอย่างครบถ้วนสมบูรณ์

เนื้อหาในหลักสูตร พบว่า เนื้อหาที่มีการนำมาออกแบบในหลักสูตรมากที่สุดคือ เนื้อหาวิชาเฉพาะทางหรืออาชีพ ซึ่งเนื้อหาวิชาเฉพาะทาง คือเนื้อหาที่ต้องการความเชี่ยวชาญเฉพาะ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่สามารถนำไปประกอบอาชีพได้ (Stanley and Shores, 1950) ซึ่งเนื้อหาเฉพาะทางส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพของคนในท้องถิ่น จึงทำให้สัมพันธ์กับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรด้านเนื้อหาที่เป็นจุดมุ่งหมายด้านอาชีพ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาจำเป็นต้องมีความสอดคล้องสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน สังคมและท้องถิ่น ทำให้การออกแบบเนื้อหาในหลักสูตรสถานศึกษาต้องยึดโยงเกี่ยวกับเนื้อหาวิชาเฉพาะทางหรืออาชีพที่มีความแตกต่างกันไปตามบริบทสังคมและถิ่นที่อยู่ ซึ่งอาจเป็นผลมาจากการประกาศใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่มีการเพิ่มกรอบหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อให้สถานศึกษาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตร สอดคล้องกับสิทธิพล อาจอินทร์ (2561) ที่กล่าวว่า หลักสูตรสถานศึกษา เป็นแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นโดยความร่วมมือกันของผู้บริหารสถานศึกษา ครู นักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง และชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่นและความต้องการของผู้เรียน เพื่อนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนและพัฒนาผู้เรียนได้อย่างเต็มตามศักยภาพ ซึ่งสอดคล้องกับศร พรหมทา (2557) ที่ทำการสังเคราะห์วิทยานิพนธ์เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในประเทศไทย พบว่า เนื้อหาที่ใช้ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นส่วนใหญ่เป็นเนื้อหาเกี่ยวกับการประกอบอาชีพในท้องถิ่น ซึ่งสามารถจัดประเภทเนื้อหาได้ 3 ประเภท ได้แก่ 1) ด้านการเกษตร 2) ด้านการทำอาหารคาว - หวาน และ 3) ด้านหัตถกรรม

กิจกรรมการเรียนรู้ พบว่า กิจกรรมการเรียนรู้ที่มีการออกแบบในหลักสูตรมากที่สุด คือ กิจกรรมการเรียนรู้โดยให้ผู้เรียนปฏิบัติจริง มีการระบุแนวทางในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งเป็นวิธีการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพสูงในการพัฒนาผู้เรียน มีคุณลักษณะที่สำคัญคือเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง เพื่อเป็นการพัฒนาและฝึกฝนทักษะการปฏิบัติของผู้เรียนจนเกิดความชำนาญอันจะก่อให้เกิดการเรียนรู้ที่คงทน ซึ่งสอดคล้องกับ Dewey (1963) ได้เสนอแนะให้มีการจัดการเรียนการสอนด้วยการให้ผู้เรียนลงมือทำ (Learning by doing) ซึ่งเชื่อว่าการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการกระทำในบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ผู้เรียนจะได้รับอิสระทางความคิดและมีความคิดริเริ่มที่จะลงมือทำ อันส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากการคิด นำไปสู่การลงมือทำและสามารถแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง สอดคล้องกับเฉลิมลาภ ทองอาจ (2553) ที่ศึกษาเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ตามปรัชญาการศึกษาพิพัฒนาการนิยม พบว่า การจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพจะต้องจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้นักเรียนได้เรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริง เพื่อให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์การเรียนรู้ด้วยตนเอง ดังที่ วรณช นิลเขต (2554) ที่ทำการศึกษามูลค่าการเรียนรู้จากกิจกรรมปฏิบัติจริงที่มีต่อทักษะทางคณิตศาสตร์ของเด็กปฐมวัย

ผลการวิจัยพบว่า ทักษะทางคณิตศาสตร์ของเด็กปฐมวัยหลังได้รับการจัดกิจกรรมแบบปฏิบัติจริงมีทักษะทางคณิตศาสตร์โดยรวมอยู่ในระดับสูง

การวัดและประเมินผล พบว่า การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ด้านการวัดผลสัมฤทธิ์ที่มีการออกแบบในหลักสูตรมากที่สุด คือ การทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ เป็นการประเมินผลการเรียนของผู้เรียน โดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์เป็นเครื่องมือในการทดสอบ ซึ่งเป็นวิธีการที่สามารถใช้ทดสอบกับผู้เรียนจำนวนมากและต่างเวลากันได้ ทั้งยังช่วยให้ผู้สอนประหยัดเวลาและข้อบกพร่องของนักเรียนแต่ละคนได้ การทดสอบสามารถวัดคุณลักษณะทางด้านความรู้ ความคิดและความสามารถ หรือพุทธิพิสัยและทักษะพิสัยของผู้เรียน สอดคล้องกับกระทรวงศึกษาธิการ (2557) ที่ได้กำหนดแนวทางการวัดและประเมินผล การเรียนรู้ไว้ว่า การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนต้องตั้งอยู่บนหลักการพื้นฐานสองประการ คือ การประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียนและเพื่อตัดสินผลการเรียน โดยผู้เรียนจะต้องได้รับการพัฒนาและประเมินตามตัวชี้วัดเพื่อให้บรรลุจุดประสงค์ การเรียนรู้ มาตรฐานการเรียนรู้ สะท้อนสมรรถนะสำคัญและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนซึ่งเป็นเป้าหมายหลักในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ในทุกระดับ และสามารถใชผลการประเมินเป็นข้อมูลและสารสนเทศที่แสดงพัฒนาการ ความก้าวหน้าและความสำเร็จของผู้เรียน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการใช้แบบทดสอบในการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นวิธีการที่สามารถแปลผลได้ง่ายและชัดเจน โดยเครื่องมือที่จะนำมาใช้ในการทดสอบนักเรียนนั้นย่อมต้องผ่านการหาคุณภาพของแบบทดสอบ เพื่อให้มีความเหมาะสมและตรงกับจุดประสงค์ที่ผู้สอนต้องการวัดและประเมินผล

การวัดและประเมินผล พบว่า การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ด้านการประเมินผลตามสภาพจริงที่มีการออกแบบในหลักสูตรมากที่สุด คือ การสังเกตพฤติกรรม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการสังเกตพฤติกรรมเป็นกระบวนการวัดและประเมินผลที่สามารถทำได้ง่าย และทันทีทันใด เช่นในขณะที่ครูกำลังสอนก็สามารถสังเกตความเข้าใจของนักเรียนจากการดูพฤติกรรมที่แสดงออกว่าสิ่งที่กำลังเรียนอยู่นั้น นักเรียนมีความเข้าใจหรือไม่ ซึ่งหากนักเรียนแสดงท่าทีที่ไม่เข้าใจ ครูก็สามารถสอนเพิ่มหรืออธิบายเพิ่มเติมได้ทันที รวมไปถึงการที่ครูสามารถสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียนได้ตลอดเวลา ไม่ว่าจะอยู่ในห้องเรียนหรือนอกห้องเรียนก็ตาม อาจเนื่องมาจากกระทรวงศึกษาธิการ (2553) จากบทบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2553 หมวด 4 แนวทางการจัดการศึกษา มาตรา 26 ที่กล่าวว่า ให้สถานศึกษาจัดการประเมินผู้เรียนโดยพิจารณาจากพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ โดยการสังเกตพฤติกรรม การเรียน การร่วมกิจกรรมตามความเหมาะสมของแต่ละระดับและรูปแบบการศึกษา สอดคล้องกับชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2556) ที่กล่าวว่า การสังเกตเป็นวิธีการที่กระทำได้ในทุกสถานการณ์และทุกสถานที่ อาจกำหนดเครื่องมือและเกณฑ์ในการสังเกต หรือไม่มีเครื่องมือในการสังเกตก็ได้ ขึ้นอยู่กับประเด็นที่ต้องการประเมินผู้เรียนว่ามีความจำเป็นในการใช้เครื่องมือเพียงใด โดยการสังเกตสามารถใช้ประเมินผลการเรียนรู้ทั้งในด้านความรู้ความเข้าใจ ด้านทักษะกระบวนการ ด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ของผู้เรียน ดังที่ศศิธร บัวทอง (2560) กล่าวว่า การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ต้องเป็นการวัดประเมินผลตามสภาพจริง โดยการสังเกตพฤติกรรม เป็นวิธีการวัดและประเมินผลตามสภาพจริงที่สามารถทำได้ตลอดเวลาในทุกสถานการณ์ทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1. เนื้อหาส่วนใหญ่ที่พบในหลักสูตรค่อนข้างมีความคล้ายคลึงกัน ดังนั้นโรงเรียนควรออกแบบหลักสูตรสถานศึกษาให้มีความหลากหลายและทันสมัยในเนื้อหา โดยเฉพาะเนื้อหาที่เกี่ยวกับสภาพเศรษฐกิจหรือสังคมในยุคดิจิทัลที่มีการนำเอาเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งจะส่งผลให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียนในยุคปัจจุบัน
2. กลุ่มงานพัฒนาหลักสูตรและมาตรฐานการเรียนรู้ สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษาควรมีการออกแบบหลักสูตรแกนกลางให้สอดคล้องกับสภาพความต้องการและบริบทของสังคมโลกปัจจุบันในยุคศตวรรษที่ 21 ที่ผู้เรียนจะสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิตได้มากที่สุด

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิเคราะห์แนวโน้มการออกแบบหลักสูตรของสถานศึกษาในอนาคต เพื่อให้สอดคล้องสัมพันธ์กับบริบททางสังคมยุคดิจิทัลและการเรียนรู้ตลอดชีวิต
2. ควรมีการวิเคราะห์การออกแบบหลักสูตรของสถานศึกษาในระดับอื่น ๆ เพื่อให้เห็นแนวทางในการจัดการศึกษาที่เหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละระดับ เช่น การออกแบบหลักสูตรการศึกษาระดับปฐมวัย การออกแบบหลักสูตรอาชีวศึกษา อันจะช่วยให้ผู้ออกแบบหลักสูตรสามารถนำไปปรับใช้ได้เหมาะสม
3. ควรมีการกำหนดกรอบในการวิเคราะห์การออกแบบหลักสูตรให้ทันสมัย ครอบคลุมประเด็นที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น อาทิ สื่อการเรียนรู้ แหล่งการเรียนรู้ บทบาทของผู้เรียน บทบาทของครูผู้สอน
4. ควรมีการสังเคราะห์การออกแบบหลักสูตรหรือการพัฒนาหลักสูตร เพื่อให้สามารถอธิบายถึงความสัมพันธ์ของชุดข้อมูลที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นและอาจทำนายผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นได้

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). *นิยามศัพท์หลักสูตร*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2553*. กรุงเทพฯ: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). *หลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 แนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา*. กรุงเทพฯ: ไทยพับลิกเอ็ดดูเคชั่น จำกัด.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2557). *แนวปฏิบัติการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- เฉลิมลาภ ทองอาจ. (2553). โรงเรียนสาธิตที่แท้ : การจัดการเรียนรู้ตามปรัชญาการศึกษาพัฒนาการ. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 12(1), 71-93.
- ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2556). *การพัฒนาหลักสูตร ทฤษฎีสู่การปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: วิพรินท์.
- ทิตนา แคมณี. (2561). *ศาสตร์การสอน*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มารุต พัฒนาผล. (2562). *รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรร่วมสมัย*. กรุงเทพฯ: ศูนย์นวัตกรรมหลักสูตรหลักสูตรและการเรียนรู้.
- รัตนพร ราชสะอาด. (2560). *ปรัชญาการศึกษาในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต)*, ภาควิชาศาสนาและปรัชญา สาขาวิชาปรัชญา คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.
- วรณัฐ นิลเขต. (2554). ผลการเรียนรู้จากกิจกรรมปฏิบัติจริงที่มีต่อทักษะทางคณิตศาสตร์ของเด็กปฐมวัย. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 34(3-4), 40-49.
- วิชัย วงษ์ใหญ่และมารุต พัฒนาผล. (2558). *จากหลักสูตรแกนกลางสู่หลักสูตรสถานศึกษา: กระบวนทัศน์ใหม่การพัฒนา*. กรุงเทพฯ: บริษัทจรัสนิทวงศ์การพิมพ์ จำกัด.

- ศกร พรหมทา. (2557). *การสังเคราะห์วิทยานิพนธ์เกี่ยวกับหลักสูตรท้องถิ่นในประเทศไทย* (วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต). ภาควิชานโยบายและความเป็นผู้นำทางการศึกษา สาขาวิชาเทคนิคการศึกษาและพัฒนาหลักสูตร
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศศิธร บัวทอง. (2560). การวัดและประเมินทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21. *วารสารสาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์
และศิลปะ มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 10(2), 1856-1867.
- สิทธิพล อาจอินทร์. (2561). *การพัฒนาหลักสูตร*. ขอนแก่น: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- Allan C. Ornstein and Francis P. Hunkins. (1993). *Curriculum Foundations, Principles and Issues*.
(2nd ed.) Boston: Allyn and Bacon.
- Beauchamp, George A. (1968). *A Curriculum Theory*. Willmette, Illinois: The Kage Press.
- Bloom, B. S. (1956). *Taxonomy of Educational Objectives Handbook I :Cognitive Domain*.
New York: David McKay Company Inc.
- David, Pratt. (1980). *Curriculum design and development*. New York: Harcourt Brace Jovanovich.
- Dewey, J. (1963). *Experience and Education*. New York: Macmillan Publishing Company.
- Nutravong, R. (2002). *School-based curriculum decision-making: A study of the Thailand reform
experiment* (Doctoral Dissertation). U.S.A.: Indiana University, Bloomington.
- Saylor, J.G. & Alexander, W.M. (1974). *Planning Curriculum for Schools*. New York: Holt, Rinehart and
Winston.
- Smith B. William O, Stanley and Harlen J. Shores. (1950). *Fundamentals of Curriculum Development*.
New York: World Book Company.
- Taba, Hilda. (1962). *Curriculum Development : Theory and Practice*. New York: Parker Publishing.
- Unesco, APEID. (1982). *Integrating Subject Areas in Primary Education Curriculum: A Joint Innovative
Project*. Bangkok: Unesco Regional Office for Education in Asia and the Pacific.
- Zais, R.S. (1976). *Curriculum: Principal and foundation*. New York: Harper & Row, Publisher.